

Vuoden 1790 Sionin Wirsiens taustaa

Wanhan Siionin taustasta ei kovin usein näy tietoa. Körttisiionista sensijaan on enemmän tutkimuksia. Wanhasta Siionista on yleensä mainittu vain, että se on käännetty ruotsista ja kääntäjä oli Elias Lagus, (joka muuten oli naimisissa Antti Akreniuksen sisaren kanssa).

SW ensimmäinen suomentaja oli siis Jalasjärven kappalainen ja myöhemmin Taivassalon kirkkoherra Elias Lagus. Kirjan nimi oli Sionin Wirret Ruotzista Suomexi käätyt. Stockholmisa, Präntätty ja ylöspantu Johan A Carlbohmin tykönä, Wuonna 1790. Nimilehdellä näkyy vielä erityinen maininta ruotsiksi, että kirja on painettu ”Kuninkaallisen majesteetin erityisellä armollisella luvalla”. Elettiin vielä Ruotsin vallan aikaa. Seuraavat painokset ilmestyivät Turussa 1802 ja 1822, sitten kolme painosta Helsingissä ja Turussa 1829, 1836 ja 1841, viisi painosta Oulussa 1829-1848 ja vielä kolme Helsingissä 1849-1866.

Kokoelmassa on 223 virttä. Näiden kaikkien kääntäminen yhden henkilön toimesta on mittava työmäärä, vielä kun otamme huomioon, että käänös piti samalla muokata runomuotoon. Usein se on vielä samalla säkeistörakenteella kuin alkuperäinenkin. Ruotsinkielen sanat ovat lyhyitä ja samaan tavumäärään mahtuu paljon enemmän asiaa kuin pitkään suomenkieleen. Niinpä samanmittaiseen säkeistöön ei millään saanut mahtumaan kaikkea alkuperäistä asiaa, vaikka suomen sanoja silloin usein pätkittiinkin. Alkuperäisessä kirjassa oli virren päällä maininta melodiasta. Sama käytäntö siirtyi suomennokseenkin ja niinpä virren päällä on merkintä W.k. eli veisataan kuin ja virren alkusanat vanhassa wirsikirjassa. Joskus melodia oli muukin kuin virren nuotti.

SW oli 1800-luvulla yhteinen vanhoille herätysliikkeille. Rukoilevaiset käyttivät sitä, samoin heränneet ja myös lestadiolaiset. Lestadiolaiset jopa julkaisivat 2 painosta, joissa oli samoissa kansissa lisäksi ”Pikku Sioni”, eli sen aikainen ”Akrenius”, noin 80 virttä. Malmivaara muokkasi Siionin Virret körttiläisten käyttöön 1890-luvun alkupuolella. Hän mainitsee esipuheessaan, että ”tuota sairaloista herkuttelemistä werisessä Jesuksessa, weriylijän haawoissa, joka soveltuu hernhuutilais- ja lestadiolaishenkeen, olen pyytänyt wirsistä karsia”. Lisäksi hän mainitsee, että ”muissa virsissä olen entistä tarkemmin nourattanut ruotsinkielistä painosta. Rukoilevaiset laulavat edelleen vanhaa Siionia. Vain oikeinkirjoitus on nykyaikaistettu, ei sanoja.

Se alkuperäinen laitos, josta Lagus käänöksen teki, oli siis ruotsalainen Sions Sångers. Sen ensimmäinen osa ilmestyi v.1743 ja sisälsi 90 virttä. Silloin elettiin ankaran puhdasoppisuuden aikaa. Hengelliset kirjat piti painattamista varten hyväksyttää tuomiokapitulissa. Tällä I kokoelmalla oli virallinen painolupa. Sen toimittaja oli Johan Christoffer Holmberg. Hän kuoli samana vuonna kun kirja ilmestyi. Virsien lopussa on runoilijoiden alkukirjaimet. Seuraava osa ilmestyi 1745 ja sisälsi 130 laulua. Kahden vuoden päästä 1747 painettiin molemmat osat samoissa kansissa ja vuoden päästä 1748 lisättiin vielä kolme Johan Kahlin virttä. Nyt oli Sions Sångers saanut lopullisen

muotonsa ja virsimääräksi tuli 223. Nimilehdellä luki usein ”Bägge Samlingarne”, molemmat kokoelmat.

V. 1745 ilmestyneen kokoelman II osan tiimoilta käytiin melkoinen tahtojen taisto. Kakkososalla ei ollut tuomiokapitulin painatuslupaa. Muutama virsi oli hyväksytty ja niiden perusteella päätettiin kirja painaa. Tässä osassa ei ollut virsien runoilijoista mitään merkintää. Toimittiin salamyhkäisesti. Kirja tuntui leviävän kuitenkin nopeasti. Tuomiokapituli kutsui oletetun julkaisijan kuulusteluun. Asiaa mutkisti, että tuomiokapitulin sensorilla tuntui olevan salaisia sympatioita kirjan julkaisijoita ja hernhutilaisia kohtaan. Kirjapainon omistajakin joutui tuomiokapituliin syytettäväksi siitä, että oli painanut kirjat, vaikkei painatuslupaa ollut. Tuomiokap. oli sitä mieltä, että nämä kirjat olivat vaarallisen harhaoppisia, joidenkin mielestä jopa uhka ruotsalaiselle kulttuurille. Kuninkaan hyväksymä virsikirja oli kaiken oikeaoppisen virsilaulun mitta. Tällainen luvottomien kirjojen levittäminen oli oikeastaan rikos kuningasta vastaan. Osa taistelua oli, että puhdasoppiset julkaisivat teoksen, jossa SSå todisteltiin harhaoppiseksi. Tämä teos tietysti sai painatusluvan. Vastapuoli kirjoitti vastineensa ja puolustautui syytteitä vastaan, painatti kirjan Räävelissä, siis Tallinnassa ja salakuljetti teoksen Ruotsiin. SSå oli siinä mielessä hankala, että siinä ei ollut mitään varsinaisesti harhaoppista, mutta virsien sisältö painottui veri- ja haavateologiaan. Eräs ero oli myös, että nämä virret olivat vahvasti henkilökohtaisia, puhuivat minä-muodossa. Virallinen virsikirja taas painottui me-muotoon, meidän Jumalamme.

Kirjan ympärillä käydyistä kiistoista on ruotsalainen Karin Doving v.1951 julkaissut tutkimuksen: Striden kring Sions Sångar. Tutkimuksessaan hän kuvaa kiistaa julkaisijan ja tuomiokap. välillä. Lisäksi hän salapoliisin tavoin yrittää selvittää, ketkä henkilöt olivat I osan runoilijoiden alkukirjaimien takana. Toisessa osassahan ei ollut mitään viitteitä runoilijoista, välteltiin kait tuomiokap. syytöksiä. Doving tutki, keitä kirjan julkaisemisen aikoihin on kuulunut Ruotsin hernhutilaisten piiriin. Hänellä on 4-5 lähettä joista hän yrittää löytää luotettavimmat tiedot. Siihen aikaan ei puhuttu tekijänoikeuksista. Henkilö saattoi kääntää virren vaikkapa saksasta tai lainasi jonkun toisen virttä, muutti sitä vähän ja merkitsi alle oman nimensä. Tutkija on tullut siihen tulokseen, että suurin osa SSå runoilijoista kuului 1700-luvun älylliseen eliittiin, mutta joukossa on myös tavalliseen kansaan kuuluvia käsityöläisiä varsinkin Tukholmasta ja Göteborgista. Koulutettujen ja oppineiden naisten osuus on myös huomattava.

Kirjasta julkaistiin Ruotsissa useita muuttumattomia painoksia 1700-, 1800-, ja vielä 1900-luvun alussakin. 1900-luvun painokset näyttävät olevan pohjois-Ruotsista. Noin 20 painosta ainakin tunnetaan. Kirjasta on otettu useita painoksia ruotsinkielisenä myös Suomessa, mm. Vaasassa ja Oulussa. Kun Krohn ja Nyberg keräsivät hengellisiä kansansäveliä, he tapasivat myös näitä ruotsalaista Siionia laulavia henkilöitä.

Yllättävä löytö oli, että aivan viime vuosiin asti on Ruotsissa, Piteåssa ollut pieni uskonnollinen yhteisö, jolla on ollut käytössään arkistotietojen mukaan 1975 tienoilla painettua vanhaa Sså-kokoelmaa. Itse kirjoista puuttuu painovuosi. Lisäksi he ovat käyttäneet v.1695 vanhaa ruotsalaista virsikirjaa, joka on painettu uudelleen

v. 1975 paikkeilla, sekä Raamatunkäännöstä vuodelta 1703, joka oli yli 200 vuotta virallinen kirkkoraamattu.

Dovring mainitsee SSå runoiljoista mm. seuraavat:

Johan Christoffer Holmberg. Häneltä on kokoelmassa 32 laulua. Toimitti kirjan I osan. Nykyvk. esim. no 406 ”Jo herää sielu synnin unestasi”

Johan Kahl, joka hukkuu 25 vuotiaana, ehti kirjoittaa 43 laulua. Tunnetuin niistä lienee ”Nyt ylös sieluni”

Lars T. Nyberg 41 laulua, mm. ”Jeesus sana elämän” ja ”Ei mikään niin voi virvoittaa”.

Anders Odhelius 31 laulua, mm ”Vaivaisten turva ainoa” ja ”Koska valaissee kointähtönen”

Näiden neljän runoilijan osuus on yhteensä n. 150 laulua, eli lähes kolme neljännessä koko kirjasta.

Suomen virsi- ja laulukirjoissa on monta Sså kokoelman runoilijaa. Armon Lapset Veisatkaa-kirjassa on lähes 30 laulua, joiden juuret vievät SW, monet tosin Malmivaaran Siionin kautta. Nykyvirsikirjassa näitä on noin 20.

SW sanotaan olevan herrnhutilaisten laulukirja. Liikkeen perustaja on kreivi L. N. von Zinzendorf. Alun perin Itävallan protestantit joutuivat lähtemään katolisten vainoja pakoon ja löysivät turvapaikan kreivin maatilalla Saksassa. Herrnhutilaiset toimivat luterilaisessa kirkossa ja kävivät niissä ehtoollisella. Heillä oli kuitenkin myös omaa veljeskunnan sisäistä hengellistä toimintaa. He halusivat erottua maailmasta omalla toiminnallaan sekä noudattivat lähetyskäskyä. He pitivät omia hartauksia ja lauluhetkiä. Koska maatilalle oli tullut väkeä monista suuntauksista, se oli myös ekumeeninen. Toiminta oli pitkälti maallikkojohtoista, ja sakramentit nautittiin luterilaisen kirkon papeilta.

Perusajatus oli pietistinen. Haluttiin muodostaa Jumalan lasten yhteisö, muotoihin ja tunnustuksellisiin näkököhtiin suhtauduttiin vapaammin. Yhteisössä painotettiin Kristuksen verta ja haavoja, varsinkin runsaassa laulurunoudessa. He olivat käsityöläisiä ja liikkui keski- ja Pohjois-Euroopan kaupungeissa ja keräsivät ympärilleen ystäväpiirejä, jotka tukivat heidän työtään. Herrnhutilaiset olivat ensimmäisinä lähettämässä lähetysaarnajia. Päivän tunnussana on lähtöisin heidän piiristään.

1740-luvulla herrnhutilaisuus koki voimakkaan leviämisen Ruotsissa. Liike levisi aina pohjois-Ruotsiin saakka. Heidän keskuudessaan syntyi Sions Sångers. Tästä uskonnollisesta liikehdinnästä käytettiin nimitystä lukijaisuus.

Nimitys lukijaisuus tulee siitä, että he ajattelivat tavallisellakin ihmisellä olevan oikeus tutkia Raamattua ja muita uskonnollisia kirjoja ilman papin koulutusta. Papit eivät tästä pitäneet, vaan yrittivät estää liikkeen leviämisen. Liike oli maallikkojohtoinen, mutta myös kirkon viroissa toimivia lukijaisia oli. Puhdasoppiset papit eivät suvainneet poikkeavia opin- ja uskonkäsityksiä. Jännitteitä aiheuttivat erilaiset käsitykset lain ja evankeliumin suhteesta. Lutherin postillojen tulkinnoista oli myös erilaisia näkemyksiä. Ruotsin kirkko ei jäänyt toimettomana katsomaan tämän herätysliikkeen leviämistä, vaan papisto sai hallitusvallan säätämään pietistiset seurakuntat kieltävän lain, eli konventikkelilakia. Se ei kuitenkaan pystynyt estämään liikkeen leviämistä. Kotihartaudet ja maallikkopuhujat veivät liikkeen sanomaa eteenpäin yhä laajemmalle. Kotiseurakuntat olivat liikkeen keskeinen tuntomerkki.

Osa tätä puhdasoppisuustaistelua oli SsÅ-kokoelman painatusta vastaan käydyt riidat.

Kokoelma oli laajalle levinnyt niin Ruotsissa kuin Suomessakin. Timo Holma kirjoittaa esim., että Lestadiuksen tytär kertoo, miten isä kuolinvuoteellaan veisasi Sionin Wirsiä, ”etenkin semmoisia, joissa puhuttiin kilvoittelijain ja voittajain palkasta. Hänen silmistään kuvastui ikään kuin hän katselisi ja nauttisi tulevaisen elämän suloisuutta”.

Ja lähemmäksi tätä päivää: Jaakko Elenius sanoo, että herrnhutilaisen virren ytimessä liekehtii Kristuksen rakkaus syntistä kohtaan, Kristuksen risti, kärsimys, haavat ja sovintoveri. Tämän Kristuksen kanssa seurusteleminen, hänen kärsimyksensä katseleminen on ainut mikä voi muuttaa ihmisen.

25.9.2011 meh